नवीन अभ्यासक्रमानुसार

जिल्हा न्यायालय भरती

कनिष्ठ लिपिक HandBook

- भारताची न्यायव्यवस्था
  + GK-सामान्य ज्ञान
  + अभ्यास प्रश्नसंच-MCQs
- प्रत्येकी ४० प्रश्नांचे १२ अभ्यास प्रश्नसंच उत्तरांसह

- 'भारताची न्यायव्यवस्था' विशेष माहिती
- इतिहास, नागरिकशास्त्र, विज्ञान, भूगोल क्रीडा, साहित्य, व्याकरण व चालू घडामोडी आणि संगणक ज्ञान या विषयांच्या स्मार्ट तयारीसाठी चार्टस् आणि पॉइंटस्सह

विनायक घायाळ

K'Sagar PUBLICATIONS

Published By
Sau. Shobhadevi Kshirsagar
K'Sagar Publications
'Suvarna Shilpa',
444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimukhi Maruti
Temple, Pune - 411 030.
☎ : (020) 24450125, 24455435
: 9823118810

Email : customer@ksagar.com
sales@ksagar.com
website : www.ksagar.com

© K'Sagar Publications, Pune : 2018
Second Edition : 2024

The name K'Sagar is registered under the trade marks Act, 1999

Printed at
A. R. Printers
Mangalwar Peth, Pune.

Typesetting
K'Sagar Publications, Pune

Cover Design
K'Sagar Publications, Pune

Price : ₹ 175/-

K'Sagar Book Centre
Nutan Classic, 639, Narayan Peth, Appa Balwant Chowk, Pune - 411 030. ☎ (020) 24453065 / 9823121395 / 9545567862 / 63

K'Sagar's House of Books
Satya-ganesh Sankul, (Saraswati Nivas) 122, Budhwar Peth, Jogeshwari Mandir Lane, Pune - 411 002. ☎ (020) 24465650, 9923810566

K'Sagar's House of Books
39/1, Durga Chambers, Jogeshwari Mandir Lane, Pune - 411 002 ☎ (020) 24483166
9923906500 / 8087722277

Due care has been taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the authors and the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.

के'सागरीय...

विद्यार्थी मित्रांनो,

बऱ्याच प्रतीक्षेनंतर जिल्हा न्यायालयाच्या आस्थापने-वरील लघुलेखक, कनिष्ठ लिपिक आणि शिपाई / हमाल या पदांच्या भरतीसाठीची जाहिरात आली आणि तत्संबंधीची प्रक्रियाही सुरू झाली आहे. प्रथमतः आपण या पदासाठीचा अर्ज काळजीपूर्वक सादर करणे आवश्यक आहे.

कनिष्ठ लिपिक पदासाठी ४० गुणांची बहुपर्यायी, वस्तुनिष्ठ स्वरूपाच्या इंग्रजी व मराठी भाषेतील ४० प्रश्नांचा समावेश असणारी प्रश्नपत्रिका असणार आहे. या परीक्षेसाठी इतिहास, नागरिकशास्त्र, विज्ञान, भूगोल, क्रीडा, साहित्य, व्याकरण, चालू घडामोडी आणि संगणक ज्ञान असा सामान्य ज्ञानावरील अभ्यासक्रम आहे. या विषय घटकांचा आवाका मोठा आहे आणि उपलब्ध असलेला वेळ मात्र अपुरा आहे, तेव्हा या मर्यादित आणि महत्त्वाच्या कालावधीत आपली तयारी अचूक दिशेने व्हावी याच हेतूने **विनायक घायाळ** यांच्या प्रथितयश लेखणीतून साकारलेले '**जिल्हा न्यायालय भरती- कनिष्ठ लिपिक : हँड बुक**' हे पुस्तक आपल्या हाती सोपवीत आहे.

या पुस्तकात पहिल्या विभागात 'भारताची न्याय-व्यवस्था' यावर एक विशेष प्रकरण देण्यात आले आहे. यामध्ये देशातील न्यायव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये, सर्वोच्च व उच्च न्यायालय आणि दुय्यम न्यायालय यांच्या संबंधी विस्तृत परंतु मुद्देसूद माहिती दिलेली आहे.

दुसऱ्या विभागात सामान्यज्ञान (GK) आणि चालू घडामोडींचा यथायोग्य परामर्श चार्टस् व पॉइंटस्च्या स्वरूपात घेतलेला आहे.

तिसऱ्या विभागात प्रत्येकी ४० प्रश्नांचा समावेश असणारे **१२ प्रश्नसंच** दिले आहेत. यामधील प्रश्न नवीन अभ्यासक्रम व पॅटर्नवर आधारित आहेत.

अधिक अभ्यासासाठी आपण प्रत्येक स्पर्धा परीक्षेसाठी उपयुक्त असणारी **जिल्हा न्यायालय** (के'सागर), **स्मॉलेस्ट जनरल नॉलेज** (विनायक घायाळ), **संपूर्ण मराठी** (के'सागर), **संपूर्ण इंग्रजी** (के'सागर), ही पुस्तके अभ्यासावीत.

या परीक्षेच्या तयारीसाठी आणि त्यातील देदीप्यमान अशा यशासाठी आपणा सर्वांना मनःपूर्वक शुभेच्छा!

BEST OF LUCK !!!

आपला,
व्ही. एस. क्षीरसागर
(K'Sagar)

अनुक्रमणिका

विभाग पहिला

1. भारताची न्यायव्यवस्था 5

भारतातील न्यायालयीन संरचना

न्यायव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये

सर्वोच्च न्यायालय
- अधिकारक्षेत्र

पुनर्निर्णयात्मक (पुनर्विचाराचे) अधिकारक्षेत्र

उच्च न्यायालय
- रचना
- अधिकारक्षेत्र
- मूलभूत हक्कांचा भंग झाल्यास....

दुय्यम न्यायालये
- घटनात्मक तरतुदी
- जिल्हा आणि सत्र न्यायालय
- दिवाणी न्यायालय
- फौजदारी न्यायालये
- लघुवाद न्यायालये
- मुंबई शहरासाठी न्यायव्यवस्था
- महसुली न्यायालये
- कुटुंब न्यायालये

महत्त्वाचे खटले

महत्त्वाच्या घटनादुरुस्त्या

विभाग दुसरा

1. सामान्यज्ञान 13

भारत विशेष

भारत : महत्त्वाच्या नोंदी

घटकराज्ये व त्यांच्या राजधान्या

संघराज्य प्रदेश व त्यांच्या राजधान्या

विविध पर्वत व सर्वोच्च शिखरे

अणुसंशोधन संस्था

अणुविद्युत प्रकल्प

विविध मानचिन्हे

भारतातील प्रसिद्ध ठिकाणे

भारतातील ज्योतिर्लिंग क्षेत्रे

आदिवासी नृत्य/लोकनृत्य

भारतातील विविध क्षेत्रांशी संबंधित क्रांत्या

हे लक्षात ठेवा!

महाराष्ट्र विशेष

महाराष्ट्र : महत्त्वाच्या नोंदी

महाराष्ट्राच्या सीमेवरील राज्ये

प्रमुख शिखरे

प्रमुख पठारे

प्रमुख नद्यांची उगमस्थाने व लांबी

नदीकाठची प्रमुख ठिकाणे

प्रमुख घाट

अष्टविनायक तीर्थक्षेत्रे

देवीची साडेतीन शक्तिपीठे

ज्योतिर्लिंगांची स्थाने

गुंफा मंदिरे (लेण्या)

थंड हवेची ठिकाणे

राष्ट्रीय उद्याने

प्रमुख संशोधन संस्था

हे लक्षात ठेवा!

महाराष्ट्रातील पंचायतराज
(ग्रामीण स्वशासन संस्था)
- त्रिस्तरीय संरचना

ग्रामपंचायत

पंचायत समिती

जिल्हा परिषद
ग्रामसभा
महाराष्ट्रातील नागरी स्वशासन संस्था
महानगरपालिका
नगरपालिका
प्रशासकीय संरचना
◆ हे लक्षात ठेवा!

राज्यघटना

राज्यघटना : महत्त्वाच्या नोंदी
◆ हे लक्षात ठेवा!
राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये
राज्यघटनेतील महत्त्वाचे अनुच्छेद (कलमे)
मूलभूत हक्क
◆ हे लक्षात ठेवा!
प्राधिलेख
मार्गदर्शक तत्त्वे
मूलभूत कर्तव्ये
उच्चपदस्थांची निवृत्तीची वयोमर्यादा/ कार्यकाल
शपथ व राजीनामा प्रक्रिया
संसद
राज्य विधिमंडळ
हे लक्षात ठेवा!

इतिहास

आधुनिक कालखंड (1707 ते पुढे)
स्वातंत्र्यपूर्व काळातील प्रमुख नोंदी
जागतिक इतिहासातील ठळक नोंदी
इ. स. 1857 च्या उठावातील नेते

जग

हे लक्षात ठेवा!

विज्ञान

मानवी शरीर : विशेष माहिती
जीवनसत्त्वे (व्हिटॅमिन्स)
काही सामान्य संदूषके
कोविड-19 वरील लशी
महत्त्वाची किरणोत्सारी समस्थानिके व वापर
बहुचर्चित संगणक विषाणू
संगणकीय (स्मृती) एकके
विविध संगणकीय भाषा
मराठी साहित्य व साहित्यिक
मराठी वर्णमाला
महत्त्वाची टोपणनावे

विभाग तिसरा

◆ प्रश्नसंच पहिला	39
◆ प्रश्नसंच दुसरा	42
◆ प्रश्नसंच तिसरा	45
◆ प्रश्नसंच चौथा	48
◆ प्रश्नसंच पाचवा	51
◆ प्रश्नसंच सहावा	54
◆ प्रश्नसंच सातवा	57
◆ प्रश्नसंच आठवा	60
◆ प्रश्नसंच नववा	63
◆ प्रश्नसंच दहावा	66
◆ प्रश्नसंच अकरावा	69
◆ प्रश्नसंच बारावा	72
■ **चालूघडामोडी**	75